

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMINDAKİ DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ¹

The Evaluation the Opinions of Pre-school Education Teachers about the Values Education in Pre-school Education Programme

**Taha YAZAR²
Süreyya ERKUŞ³**

Özet

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu; 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ili merkez ilçelerindeki anaokullarında görev yapan 72 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin, okul öncesi eğitimde öncelikli olarak saygı, sevgi ve paylaşım değerlerinin çocuklara verilmesi gerektiği düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Okulöncesi öğretmenlerine göre, okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin öğretmen inisiyatifi dahilinde verildiği ve yetersiz bulunduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde; öğrenci sayılarının fazlalığı, ailelerin değerler eğitiminde yeterli bilinçte olmamaları, değerler eğitiminin sadece öğretime bırakılması gibi sebeplerden dolayı güçlük çektikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Okul Öncesi Eğitim Programı, Değerler Eğitimi,

Abstract

The purpose of this study was to evaluate the opinions of pre-school education teachers about the values education in pre-school education programme. The sample of this study consists of 72 pre-school teachers who work in central district of Diyarbakır in 2011-2012 Education year. Qualitative research methods were used in this study. Semi-structured interview technique which is one of the qualitative data collection techniques; is used in this research. Content analysis is the method used for the assessment of information which was gained in the interviews. It was concluded that teachers are primarily in the opinion of that the children should be taught values such as sharing, respect and love. According to the pre-school teachers, it is found that the education values that are aimed in

¹ Bu çalışma, Süreyya Erkuş tarafından Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Yrd. Doç. Dr. Taha Yazar'ın danışmanlığında yapılan yüksek lisans tezine dayalı olarak hazırlanmıştır.

² Yrd. Doç. Dr. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, 21280 Kampüs-Diyarbakır, Diyarbakır, e-mail:tahayazar2011@gmail.com

³ Yüksek Lisans Mezunlu, Sınıf öğretmeni, e-mail:sureyya.erkus@hotmail.com

pre-school education programme are in the grip of teachers' initiative and it is not enough. Also, in pre-school education, the pre-school teachers have difficulty about the excessive number of the students, unconsciousness of the families, giving all the responsibilities only to the teachers.

Key Words: Pre-school Education, Pre-school Education Programme, Values Education.

GİRİŞ

Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlaki ilke veya inançlardır (Kızılcılık ve Erjem, 1996:128). Bazı eğitimciler değerleri, 'bir grup tarafından kabul edilen fikirlerin, standartların ve hedeflerin toplamı veya bireyin grup içinde devamını sürdürmek için geliştirdiği davranış kalıpları' olarak tanımlamışlardır (Titus, 1994:7). Değerler, kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütlerdir (Fichter, 2006:167). En genel tanımıyla değerler neyin iyi neyin kötü olduğu konusundaki yargılarımızdır. Beğenilerimize göre tercih ettiğimiz şeyler olmaktan çok bireyin çevresi ile etkileşimini sağlayan az çok kesin ve sistematik fikirlerdir (Veuglers ve Vedder, 2003:379).

Yirminci yüzyıl "değer" kavramı açısından değişimin yaşandığı bir yüzyıldır (Şişman, 2007:11). Bu değişime bağlı olarak; yaşanan siyasi, sosyal, kültürel değişim ve gelişmeler sonucunda bireylerin etkili ve verimli iletişim kurup, yaşanan sorunlara etik kurallara uygun bir şekilde çözüm üretebilmeleri için değerler oldukça önemli bir noktaya gelmiştir (Kale, 2007: 316).

Değerler eğitimi hayati bir önem arz eder (Tozlu ve Topsakal, 2007:177). Değerler eğitimi, kısaca değer kazandırma etkinliğidir. Daha ayrıntılı olarak ele alındığında değerler eğitimi, değerlerin açık bir şekilde öğretilmesidir (Hökelekli ve Gündüz, 2007:384). Her toplumun kendine özgü değerleri mevcuttur. Bu noktada toplumun nitelikli vatandaşlar yetiştirmesi, okullarda değerler eğitiminin verilmesi ile mümkündür. Çünkü, "Değerler eğitiminin öğretiminde okullar vazgeçilmez bir öncüdür" (Aspin, 1997:197). Değerler eğitiminin benimsenmesinde okullara ciddi görevler düşmektedir. Okulda verilecek eğitimde zihinsel, fiziksel, sağlık gelişimi kadar duyguların, düşüncelerin gelişmesine ayrıca ahlaki ve manevi kavram ve değerlerin kazanılmasına özen gösterilmelidir (Oktay, 1999:134-135).

Son zamanlarda yapılan araştırmalar toplumumuzda önemli ahlaki problemlerin ortaya çıktığını göstermektedir. Bireyin sosyal ilişkilerinde sorun yaşamaması için karşılaştığı ahlaki problemleri nasıl çözeceği ona öğretilmelidir. Bu da, eğitim sistemlerinin değerler eğitimine vermesi gereken önemi arttırmaktadır (Can, 2008: 46). Bu önem değerler eğitiminin okul öncesi eğitimle beraber ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Balat ve Dağal'a göre (2009) okul öncesi dönem, değerlere ilişkin bilgilerin temellerin atıldığı ilk dönemdir. Değerler yaşanan çevre, kültürel özellikler, eğitim ve deneyimlere göre farklılıklar gösterir ve okul öncesinde kazanılan değerlere ilişkin bilgiler

tüm hayat boyunca devam eder. Fakat ilk bilgiler erken dönemlerde kazanılır. Bu süreden sonra da değerlere ilişkin değişimler elbette mümkündür, fakat temel değerler oluşmuştur.

Okul öncesi eğitim kurumlarında değerler eğitiminde program kadar bir diğer önemli olan öge öğretmendir. Okul öncesi öğretmeni, annesinden ilk defa ayrılmak durumunda olan çocuğun karşısına çıkan ilk kişidir. Çocuk daha ilk günden, karşılaştığı zorluklarda öğretmene başvurur. Çocuk için öğretmen; öğreten, eğiten, seven, dostluk gösteren, kısacası günün büyük bir bölümünde kendisinin ve arkadaşlarının isteklerini yerine getirmek için çalışan ve kişilik gelişimin temellerini atan insandır (Oktay, 1999:218-219). Çocuk, değerleri öğretmenle sevmekte ve onunla bütünleştirmektedir. Saygıyı, sevgiyi, paylaşmayı, yardımlaşmayı, dostluğu öğretmeninden görecektir ve yaşamının devamındaki davranışlarında göstermeye devam edecektir.

Öğretmen, okulda verilen eğitim sisteminin en temel ögesidir. Toplumdaki huzur ve sosyal barışın sağlanmasında, bireylerin sosyalleştirilmesi ve toplumsal hayata hazırlanmasında, toplumun kültür ve değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında, öğretmenler başrolü oynamaktadır. Öğretmenler toplumların gerçek mimarları ve insan kişiliğini şekillendiren gerçek sanatkarlarıdır (Özden, 2002: 9).

İlgili alan yazına bakıldığında çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Tokdemir (2007) tarafından tarih öğretmenleri ile gerçekleştirilen araştırmada; öğretmenlerin mevcut müfredatı değerler açısından yeterli görmedikleri görülmüştür. Türk'ün (2009) yaptığı araştırmada; öğretmenlerin mevcut saygı eğitimi yetersiz buldukları, ailelerin çocuklarına değerler eğitimi konusunda zaman ayırmadığı saptanmıştır. Yazar'ın (2010) yaptığı araştırmada; öğretmenlerin kitle iletişim araçlarındaki şiddet ve saldırganlık içeren bazı yayınların değerler eğitimini olumsuz etkilediği görüşünde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Üner'in (2011) yaptığı araştırmada; öğretmenlerin, değerler eğitiminin okul öncesi eğitim programında sadece sosyal, duygusal ve bilişsel alanda yer aldığını ve birkaç amaç ve sayılı etkinliklerden oluştuğu için başarıyla uygulayamadıkları belirlenmiştir.

Değerler eğitimi ile ilgili araştırmalarda; okul öncesi eğitimi ile ilgili araştırmaların yeterince yer almadığı görülmektedir. Bu araştırma ile okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Araştırmanın okul öncesi eğitim programının, değerler eğitimi boyutunda gelişmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesine yöneliktir.

Bu genel amaç doğrultusunda okul öncesi öğretmenlerine aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

1. Okul öncesi eğitimde öğrencilere öncelikle hangi değerler verilmelidir?
2. Öğretmenler okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimini (etkinlikler, uygulamalar, oyunlar, örnek hikayeler vs. açılarından) ne ölçüde yeterli bulmaktadır?
3. Öğretmenlerin okul öncesi eğitim programında değerler eğitimi ile ilgili güçlük çektiği noktalar nelerdir?
4. Öğretmenlerin değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde ailenin rolü hakkındaki görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik olan bu araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma biçimidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008:39). Araştırmada yanıt aranan soruların çözümü için literatür taraması yapıldıktan sonra yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

“Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar; ancak görüşme sırasında araştırılan kişilere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına izin verir. Bu tür görüşmede, araştırılan kişilerin de araştırma üzerine kontrolleri söz konusudur” (Ekiz, 2009:63).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu; 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ili merkez ilçelerinde bulunan anaokullarında görev yapan okul öncesi öğretmenlerden amaçlı örnekleme yoluyla seçilen öğretmenler oluşturmuştur. Bu araştırmada ölçüt, anaokullarında görev yapan ve gönüllü olarak bu araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenleridir. Araştırmanın çalışma grubunu 100 öğretmen oluşturmuştur. Araştırma kapsamında 85 öğretmene ulaşılmıştır. Ancak araştırmanın verileri 72 öğretmenden elde edilmiştir.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Veri toplama aracı geliştirilirken ilk önce konuyla ilgili kaynak taraması yapılmıştır. Daha sonra okul öncesi öğretmenlerine yönelik bir veri toplama aracı hazırlanmıştır. Veri toplama aracının geçerliğini sağlamak için Eğitim Bilimleri alanında uzman olan 7 öğretim üyesinin incelemesine sunulmuştur. Veri toplama aracı, öğretim üyelerinin görüş ve önerileri doğrultusunda yeniden düzenlenmiş ve ön uygulama için on okul öncesi öğretmenine uygulanmıştır. Ön uygulamaya katılan öğretmen görüşleri araştırmada değerlendirme dışında tutulmuştur. Yapılan bu görüşmeler

sonucunda görüşme sorularının yeterli düzeyde açık ve anlaşılır olduğu sonucuna varılmıştır.

Veriler ve analizler, araştırılan kişilere sunularak, araştırmacının anlama ve yorumlamalarının doğru olup olmadığı kontrol edilmelidir. Eğer yanlış yorumlamalar ve anlamalar söz konusu ise araştırmacının, bunu araştırmaya katılan kişilerin söyledikleri doğrultusunda düzeltmesi gerekir (Ekiz, 2009:40). Nitel araştırmanın bu özelliğinden dolayı görüşmeye katılan öğretmenlerin bir kısmının belirttiği görüşlerin teyidi yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin çözümlenmesinde, nitel veri analizleri tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmada önce temalar ve alt temalar belirlenmiş ve yapılan alıntılar yoluyla öğretmen görüşlerinden bazıları aktarılmıştır. Araştırmalarda katılımcıların düşünceleri açıkça çıkacağından isimleri doğrudan kullanılmamıştır. Bu araştırmada da öğretmen görüşleri aktarılırken ilgili öğretmenlere numara verilerek doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Öğretmenlerin görüşme sorularına verdiği yanıtlar iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Belirlenen kodlar biri araştırmacının kendisi, diğeri de alanında uzman olan ve bu konuda eğitilen bir okul öncesi öğretmeni tarafından ayrı ayrı incelenerek “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan kodlar belirlenmiştir. Daha sonra gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan kodlamaların güvenilirlik hesaplamasında Miles ve Huberman’ın (1994:64) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı). Yapılan hesaplamalar sonucunda güvenilirlik; 1. Soru da 0.90; 2. Soru da 0.86; 3. Soru da 0.86; 4. Soru da 0.87; ortaya çıkmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Okul Öncesi Eğitimde Öncelikli Olarak Verilmesi Gereken Değerlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın “Size göre okul öncesi eğitimde öğrencilere öncelikle hangi değerler verilmelidir?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1- Okul Öncesinde Eğitimde Öncelikli Olarak Hangi Değerler Verilmeli Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)

Temalar	Frekans
Saygı	46
Sevgi	45
Hoşgörü	17
Temizlik	8
Yardımlaşma	14
Sorumluluk	13
Dürüstlük	8
Arkadaşlık	6
Paylaşım	38
İnanç	1
Adil Olma	2
Barış	1
Sabır	1

Tablo 1 incelendiğinde, okul öncesi öğretmenlerine göre en yüksek frekansa sahip temanın “saygı” olduğu görülmektedir. Bunu “sevgi” teması izlemektedir. Daha sonra ise, sırasıyla “paylaşım”, “hoşgörü”, “yardımlaşma” ve “sorumluluk” değerleri takip etmektedir.

Araştırma bulgularına göre, okul öncesi öğretmenlerin, okul öncesi eğitimde öncelikli olarak saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü ve yardımlaşma değerlerinin verilmesi gerektiği düşüncesinde oldukları söylenebilir.

“Okul öncesi eğitimde öncelikle saygı, sevgi, paylaşma, hoşgörü ve yardımlaşma değerleri verilmelidir” görüşü ile ilgili araştırmanın bu bulgusu, Bulach ve Butler (2002), Türk (2009), Memiş ve Gedik (2010), Yiğittir (2010) ve Acat ve Aslan’ın (2011) araştırma sonuçlarında elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Bulach ve Butler’ın (2002), yaptıkları araştırmadan elde ettiği bulgularda; öğretmenlerin en çok verilmesi gerektiğini düşündükleri değerler önem sırasına göre, işbirliği, sorumluluk, dürüstlük, kibarlık, affetmek, azim/motivasyon, şefkat/empati, nezaket, vatandaşlık, hoşgörü, alçakgönüllülük, yardımseverlik ve sportmenlik olarak bulunmuştur. Türk (2009), elde ettiği sonuçlarda, öğretmenlerin genelinin saygı eğitimine ve değerine önem verdikleri soncuna ulaşmıştır. Memiş ve Gedik’in (2010) araştırmalarında ulaştıkları bulgularda; sınıf öğretmenlerinin en çok güvenlik, yardımseverlik, geleneksellik ve başarı değerlerinin verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. Yiğittir’in (2010) yaptığı araştırma sonucu, ailelerin okulda en çok aile birliğine önem verme, çalışkanlık, bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı, vatanseverlik, sorumluluk, dürüstlük, doğruluk, saygı, yardımseverlik ve cesaret değerlerine öncelik verdiklerini göstermektedir. Acat ve Aslan’ın (2011) yaptıkları araştırmada ise, öğretmenlere göre en yüksek ortalamaya sahip değerlerin; dürüstlük, sorumluluk, güvenilir olma, vatanseverlik,

büyüklerle karşı saygılı olma, çalışkanlık, adaletli olma, öz saygı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Saygı temasını destekleyen öğretmen görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “*Kişilik oluşumunun kritik dönemi olan 3-7 yaş arasında insanlara ve insani değerlere saygı duyan bireyler yetiştirmenin toplumsal yaşama uyum sağlama açısından çok önemli olduğunu düşünüyor ve uygulamaya çalışıyorum*” (Öğretmen 16).

Sevgi temasını destekleyen öğretmen görüşlerinin bir kısmı şöyledir: “*Sevginin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü sevgi olmadan hiçbir değer yerine getirilemeyeceğini düşünüyorum. Bana göre “sevgi, bütün iyiliklerin anasıdır” çocuğu kendini, karşısındaki ve çevresindekileri sevmeyi öğretilirsek diğer değerlerin öğretilmesinde zorlanılmayacak ve değerlerimiz daha anlamlı hale bürünecektir*” (Öğretmen 22).

Paylaşma temasına ilişkin bazı görüşler şöyledir: “*Okul öncesi eğitimde öncelikle paylaşımcı olma üzerinde durulmalıdır. Çünkü bu yaşlardaki çocuklarda ben kavramı çok baskındır. Her şeyin merkezinde kendilerinin olduğunu düşünürler ve her şeyin kendilerinin olmasını isterler. Bu nedenle bu yaştaki çocuklara sosyal yaşamın bir parçası olan paylaşımcılık verilmelidir*” (Öğretmen 44).

Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitiminin Ne Ölçüde Yeterli Bulduğuna İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın “Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimi ne ölçüde yeterli buluyorsunuz?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar ve alt temalar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip temanın “öğretmenin inisiyatifi dahilinde verildiğini düşünüyorum” olduğu görülmektedir. Bu yargıyı; “programda ayrıntılı verildiğini düşünmüyorum” teması izlemektedir. Yine Tablo 2’den de açıkça görülmektedir ki, en yüksek frekansta olan alt temalar şunlardır: “yetersiz buluyorum” ile ilgili görüşler teması altında yer alan “uygulamalar açısından yetersiz buluyorum” en sık belirtilen alt temadır. Bunu yine aynı tema altında bulunan “etkinlikler açısından yetersiz buluyorum” alt teması takip etmektedir. Daha sonra ise, “yeterli buluyorum” ile ilgili görüşler teması altında yer alan “etkinlikler açısından yeterli buluyorum” alt teması yer almaktadır.

Araştırma bulgularına göre, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programında mevcut durumda yer alan değerler eğitimi yetersiz buldukları söylenebilir.

“Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimi yetersiz buluyorum” görüşü ile ilgili araştırmanın bu bulgusu, Tokdemir (2007), Türk (2009), Yazar (2010) ve Üner’in (2011) araştırma sonuçlarında elde ettikleri bulguları destekler niteliktedir.

Tablo 2- Okul Öncesi Eğitimde Verilen Değerler Eğitimini Ne Ölçüde Yeterli Buluyorsunuz Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)

<u>Tema ve Alt Temalar</u>	<u>Frekans</u>
A. Yeterli Buluyorum	
A.1. Etkinlikler açısından	8
A.2. Çalışmalar açısından	1
A.3. Oyunlar açısından	3
A.4. Amaç-kazanımlar açısından	4
A.5. Uygulamalar açısından	4
A.6. Hikayeler açısından	1
A.7. Öğrenci seviyesine uygunluk açısından	1
B. Kısmen Yeterli Buluyorum	4
C. Yetersiz Buluyorum	
C.1. Etkinlikler açısından	12
C.2. Materyaller açısından	2
C.3. Amaç-kazanımlar açısından	4
C.4. Hikayeler açısından	6
C.5. Uygulamalar açısından	13
C.6. Kaynak kitaplar açısından	7
C.7. Oyunlar açısından	1
D. Öğretmenin inisiyatifi dahilinde verildiğini düşünüyorum	21
E. Programda ayrıntılı verildiğini düşünmüyorum.	13
F. Yeniden düzenlenerek değerlere daha fazla yer verilmelidir	10
G. Programın esnek olduğunu düşünüyorum	5

Tokdemir'in (2007), yaptığı araştırmada elde ettiği bulgularda, öğretmenlerin mevcut programı değerler açısından yeterli görmedikleri ve yeni programdan beklentileri olduğu görülmektedir. Türk'ün (2009), elde ettiği araştırma bulgularında öğretmenlerin mevcut saygı eğitimini yetersiz buldukları ve sadece bazı öğretmenlerin kişisel çaba gösterdikleri sonucuna varılmıştır. Yazar'ın (2010) yaptığı araştırmada elde ettiği bulgularda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin programdaki değerleri yeterli bulmadıkları görülmüştür. Üner'in (2011) elde ettiği araştırma bulgularında öğretmenler, farklılıklara saygı eğitiminin okul öncesi eğitim programında sadece sosyal, duygusal ve bilişsel alanda yer aldığını ve birkaç amaç ve sayılı etkinliklerden oluştuğu için başarıyla uygulayamadıklarını, farklılıklara saygı eğitimi konusunda sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgular araştırmada elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

“Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimini yetersiz buluyorum” temasını destekleyen öğretmen görüşlerinden bazıları şöyle yer almaktadır: “Okul öncesi eğitim programında yer alan değerleri yeterli bulmuyorum. Bu konuda hazırlanan programda bu değerler sadece sosyal-duygusal alanların bazı amaçlarıyla sınıflandırılmış olup, bunu öğrenciye ne kadar ve ne zaman verileceği öğretmene bırakılmış durumda. Ailenin

beklentilerini de göz önünde bulundurulunca öğretmen olarak ilköğretime hazırlığa daha fazla ağırlık veriyorum” (Öğretmen 30).

“Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin öğretmenin inisiyatifi dahilinde verildiğini düşünüyorum” temasını destekleyen öğretmen görüşlerinin bir kısmı şöyledir: “Okul öncesi eğitim programında değerler ile ilgili çok bir şey yok, ama ben de dahil her öğretmenin değerlere çok yer verdiğini, işlediğini, üzerinde durduğunu düşünüyorum. Çünkü programda yer almasa bile değerler hem okul içi hem de okul dışı toplumsal yaşantıda çok önemli” (Öğretmen 1).

Değerlerin Öğretiminde Hangi Noktalarda Zorluk Çekildiğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın “Okul Öncesi Eğitim Programında Değerler Eğitimi ile ilgili güçlük çektiğiniz noktalar nelerdir?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan alt temalar Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip alt temanın “öğrenme-öğretme süreci ile ilgili sorunlar” teması altında yer alan “öğrenci sayılarının fazlalığı” olduğu görülmektedir. Bunu “aile ile ilgili sorunlar” teması altında yer alan “ailenin yeterli bilinçte olmaması” alt teması takip etmektedir. Daha sonra ise, “öğretmen ile ilgili sorunlar” temasının “değerler öğretiminin sadece öğretmene bırakılması”, “aile ile ilgili sorunlar” temasının “ailenin ilgisizliği” ve aynı tema altında “ailede değerlerin pekiştirilmemesi” alt teması izlenmektedir.

Araştırmanın bu bulgularına göre, okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde; öğrenci sayılarının fazlalığı, ailelerin yeterli bilinçte olmamaları, değerler öğretiminin sadece öğretmene bırakılması, ailelerin ilgisiz olmaları ve ailede değerlerin pekiştirilmemesi gibi sebeplerden dolayı güçlük çektikleri söylenebilir.

“Değerlerin öğretiminde en çok öğrenme ve öğretme süreci ile ilgili güçlük çekiyorum” görüşü ile ilgili elde edilen araştırmanın bu bulgusu, Tokdemir (2007), Türk (2009), Yiğittir ve Keleş (2011) ve Üner’in (2011) araştırma sonuçlarında elde ettikleri bulguları destekler niteliktedir.

Tokdemir’in (2007) araştırmasında elde ettiği bulgularda öğrencilerin aileden yeterli davranışları kazanamaması, medyanın olumsuz etkisi, öğretmen ve idarecilerin değerleri yaşamıyor olması, ortak bir tutum ve değerlere sahip olmamak, ders kitaplarında değerlere yeterince yer verilmemesi, okulların alt yapı sorunları; değerler eğitiminde güçlük çekilen temalar olarak saptanmıştır. Türk’ün (2009) elde ettiği araştırma sonuçlarında; ailelerin eğitim seviyesi, ailelerin çocuklarına zaman ayırmaması, okul-aile-öğretmen işbirliğinin tam olarak sağlanamaması, öğrencilerin kültürel ve bireysel farklılıkları, öğrencilerin karşısında yeterince olumlu örnek olmaması, değerler eğitiminin öğretim programı içerisinde tam olarak yerleşmemesi, öğrenci sayısının fazla olmasının etkili bir değerler eğitiminin verilmesini engellediği yönünde bulgular

ortaya çıkmıştır. Yiğittir ve Keleş'in (2011) elde ettiği araştırma bulgularında öğretmenlerin değer eğitimi sırasında daha çok medya, aile ve toplumun etkilerinden kaynaklanan olumsuzluklardan şikayetçi oldukları görülmüştür. Ayrıca Üner (2011) elde ettiği araştırma bulgularında, okul öncesi eğitim programında değerlerin yeterince yer almaması, okulların yeterli materyallerin ve fiziksel donanımın yetersiz olmasının öğretmenleri zorladığı sonucuna ulaşmıştır.

Tablo 3- Değerlerin Öğretiminde Zorluk Çektiğiniz Noktalar Nelerdir Sorusuna İlişkin Görüşler (N=72)

<u>Tema ve Alt Temalar</u>	<u>Frekans</u>
A. Aile ile ilgili sorunlar	
A.1. Okul-aile iş birliğinin olmaması	4
A.2. Ailenin ilgisizliği	12
A.3. Ailenin yeterli bilinçte olmaması	14
A.4. Ailenin tutarsızlığı	1
A.5. Ailede değerlerin pekiştirilmemesi	12
A.6. Ailede kazanılan yanlış davranışlar	1
A.7. Ailenin destek olmaması	6
A.8. Aile yetersizliği	2
A.9. Ailelerin farklı değerlere sahip olması	3
B. Öğrenme-Öğretme süreci ile ilgili sorunlar	
B.1. Araç gereç eksikliği	9
B.2. Öğrenci sayılarının fazlalığı	33
B.3. Doküman eksikliği	9
B.4. Kılavuz kitabının olmayışı	7
B.5. Sınıf ablalarının olmayışı	3
B.6. Programın yetersiz oluşu	11
B.7. İdarecilerin mesleki eğitime sahip olmaması	3
B.8. Stajyer öğrencilerin yetersiz oluşu	1
B.9. Teknolojik yetersizlikler	1
B.10. Okullardaki alt yapı sorunu	4
C. Öğretmen ile ilgili sorunlar	
C.1. Değerler öğretiminin sadece öğretmene yüklenmesi	12
C.2. Öğretmene bakıcı gözüyle bakılması	4
C.3. Öğretmenden çok şey beklenmesi	4
D. Öğrenci ile ilgili sorunlar	
D.1. Devamsızlık sorunu	1
D.2. Öğrencilerin gelişim özelliklerindeki yetersizlikler	2
E. Çevre ile ilgili sorunlar	
E.1. Toplumun değerler konusunda duyarsız oluşu	2
E.2. Sosyal çevrenin olumsuz etkisi	3
F. Kitle iletişim araçları ile ilgili sorunlar	3
G. Herhangi bir güçlük yaşamayanlar	1

“Öğrenme-öğretme süreci ile ilgili sorunlar” temasının “öğrenci sayılarının fazlalığı” adlı alt temasını destekleyen bazı öğretmen görüşleri şöyledir: “*Öğrenci sayısının fazla olduğunu düşünüyorum. 5 yaşta 31 öğrencim bulunmakta. Bence bir sınıfın 15’i geçmemesi gerekir. Çocuğun değerleri tam olarak alamamasına neden oluyor. Yüksek sesle konuşmamayı öğreteceğim sınıfta, ama ben sınıf kalabalığından dolayı sesimi duyuramayıp bağırarak zorunda kalıyorum*” (Öğretmen 38).

“Aile ile ilgili sorunlar” temasının “ailenin yeterli bilinçte olmaması” alt temasını destekleyici öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir: “*Velilere bir konuyu veya bir sorunu açmaya çalıştığımızda hemen çözüme değil konuyu örtbas etmeye yönelik çaba harcamaları güçlük çektiğim noktalardan biridir*” (Öğretmen 41).

“Öğretmen ile ilgili sorunlar” temasının “değerler öğretimin sadece öğretmene yüklenmesi” adlı alt temasını destekleyen öğretmen görüşlerinden bir kısmı şöyledir: “*Bütün bunların dışında okul öncesi kuruma başlamadan önce çocuk bütün zamanını ailenin yanında geçiriyor ve bir çok şeyi öğrenerek bu kuruma adım atıyor. Farklı aile kültürlerinden bir araya gelen bu çocukların bütün olumsuz davranışlarının öğretmen ve okul tarafından bir anda düzeltileceğini, değiştirileceği umuluyor. Velilerinin kendilerinin mükemmel olduğunu düşünüp, bu konuda hiçbir katkı sağlamadan bütün bu sorumlulukları öğretmenden beklemesi, öğretmeninde velilerin özel durumlarına ayrıca vakit harcaması gerektiğini düşünmeleri, kendi sorumluluklarını da öğretmene yüklemesi iş yükünü artırıyor*” (Öğretmen 15).

“Aile ile ilgili sorunlar” temasının “ailede değerlerin pekiştirilmemesi” adlı alt temasını destekleyici öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir: “*Okulda öğretmen-öğrenci iletişimi saygı-sevgi çerçevesinde iken, ailenin bunu göz ardı edip kendi bildiklerini yapması, kurallara uymaması, dikkate almaması ve sınıf içi etkinlikleri evde tekrarlamamaları değerlerin aksamasına ve tutarsız davranışların ortaya çıkmasına neden oluyor*” (Öğretmen 17).

Değerlerin Kazandırılması Sürecinde Ailenin Rolüne İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın 4.alt problemi olan “Değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde ailenin rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir?” sorusu ana tema olarak kabul edilmiştir. Analizlerden elde edilen temalar Tablo 4’de gösterilmiştir.

**Tablo 4-Değerlerin Kazandırılması Sürecinde
Ailenin Rolüne İlişkin Görüşler (N=72)**

<u>Temalar</u>	<u>Frekans</u>
Ailelerin bilinç düzeyleri etkilidir	19
Ailede değerlerin pekiştirilmesi etkilidir	23
Ailelerin duyarlı olması etkilidir	6
Ailenin söz ve uygulamalarında tutarlı olmaları etkilidir	1
Ailelerin çocuklara model olması etkilidir	3
Çocuğun okula değerleri öğrenip gelmesi etkilidir	16
Ailenin öğretmenle iş birliği yapması etkilidir	16
Çocuk, evde daha fazla vakit geçirdiğinden ailenin davranışları etkilidir	6
Ailenin eğitim seviyesi etkilidir	3
Ailenin sosyo-ekonomik durumu etkilidir	3

Tablo 4 incelendiğinde, en yüksek frekansa sahip temanın “ailede değerlerin pekiştirilmesi etkilidir” olduğu görülmektedir. Bunu “ailenin bilinç düzeyi etkilidir” teması takip etmektedir. Daha sonra ise, “ailenin öğretmenle işbirliği yapması etkilidir” ve “çocuğun okula değerleri bilip gelmesi etkilidir” teması izlenmektedir.

Araştırmanın bu bulgularına göre, okul öncesi eğitimde ailede değerlerin pekiştirilmesi, aile katılımına dayalı okul-aile işbirliği, ailelerin bilinç düzeyleri ve çocuğun ailede bir takım değerleri alıp gelmesinin değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde etkili olduğu söylenebilir.

“Değerler öğrencilere kazandırılmasında ailenin öğretmenle iş birliği yapması etkilidir” görüşü ile ilgili araştırmanın elde edilen bu bulgusu, Çelenk (2003), Üner (2011) ve Yazar’ın (2012) araştırma sonuçlarında elde ettikleri bulguları destekler niteliktedir.

Çelenk’in (2003) elde ettiği araştırma bulgularında okul ile iş birliği içerisine giren ve eğitim açısından destekleyici tutum içerisine giren ailelerin çocuklarının daha başarılı olduğu görülmüştür. Üner’in (2011) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin farklılıklara saygı eğitiminde aile katılımının önemli olduğu yönünde bulguya ulaşılmıştır. Yazar’ın (2012) ise yaptığı araştırmada elde ettiği bulgularda, öğretmen adayları; ailenin değerler eğitiminde önemli bir rolü olduğunu ve öğretmen-veli işbirliğinin değerler eğitiminde önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

“Ailede değerlerin pekiştirilmesi etkilidir” temasını destekleyen bazı öğretmen görüşleri şöyledir: “Okul öncesi kurumlarında motor becerilerinin gelişmesinden ziyade değerleri öğrenmesinin daha önemli olduğunu düşünüyorum. Okulda bunları öğrenen çocuk eve gittiğinde en sevdiği, değer verdiği anne ve babası tarafından o değerleri görmüyor ve öğrenmiyorsa çelişkiye düşecektir. Örneğin; okulda arkadaşlarına şiddet uygulamaması ve arkadaşlarıyla paylaşmanın doğru olduğunu öğrenen çocuk eve gittiğinde “çocuğum biri sana karıştırsa sen de ona karış, döv, altta kalma; bak boyalarını düzgün kullan, ona çok para verdik. Kimseye verme” demesi çocuğun bu değerleri öğrenmesinde zorluk çıkaracaktır” (Öğretmen 15).

“Ailelerin bilinç düzeyi etkilidir” temasını destekleyici bazı öğretmen görüşleri şöyledir: *“Aile bilinçliyse öğretmeni desteklemek adına ve öğrenilen durumun pekiştirilmesi adına değerlerin kazanılması sürecine çok yardımcı oluyor. Okulda öğrenilen şeyler evde de tutarlı bir tavır sergilenerek destekleniyor. Eğer aile ilgisiz ve bilinçsizse öğretmen sürekli sil baştan başlamak zorunda kalıyor”* (Öğretmen 6).

“Ailenin öğretmenle iş birliği yapması etkilidir” temasını destekleyen bir kısım öğretmen görüşleri şöyledir: *“Aile ve okul bir bütündür. Bu sebeple ikisi de birbirine paralel gitmek zorundadır. İşbirliği olmadığı takdirde her zaman bir şeyler eksik kalacaktır. Okulda öğrenilen davranışın sürekliliği evde de bu alışkanlığın tekrarı ile olacaktır. Ailede ki tutarlılık okulda, okulda ki tutarlılık evde devam ettirilmelidir”* (Öğretmen 42).

“Çocuğun okula değerleri bilip gelmesi etkilidir” temasını destekleyici öğretmen görüşlerinden bazıları şöyledir: *“Değerler verilmeye aileden başlanır. Çocuk doğruyu yanlış önce ailede görür, öğrenir. Çocuğun ikinci olarak değerleri öğrendiği yer okuldur. Çocuk ailede doğru, istenen değerleri kazandıysa öğretmenin işi daha kolaydır. Ama maalesef bu konuda yetersiz gelen çocuğu düzeltmek öğretmen için büyük bir zorluktur.”* (Öğretmen 34).

Sonuçlar

Araştırmada öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulardan aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- ✓ Size göre okul öncesi eğitimde öğrencilere öncelikle hangi değerler verilmelidir? sorusuyla ilgili bulgulara bakıldığında “saygı” teması en sık belirtilen kavramdır. Bunu “sevgi” teması izlemiştir. Daha sonra “paylaşım” teması gelmektedir. Araştırmada okul öncesi öğretmenlerin, okul öncesi eğitimde öncelikli olarak saygı, sevgi ve paylaşım değerlerinin çocuklara kazandırılması gerektiği düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
- ✓ Okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimi ne ölçüde yeterli buluyorsunuz? sorusuyla ilgili bulgulara bakıldığında “öğretmenin inisiyatifi dahilinde verildiğini düşünüyorum” teması en yüksek frekansa sahiptir. Bunu değerlerin “programda ayrıntılı verildiğini düşünmüyorum” teması izlemiştir. Devamında ise “yetersiz buluyorum” ile ilgili görüşler teması altında yer alan “uygulamalar açısından yetersiz buluyorum” alt teması takip etmiştir. Okul öncesi öğretmenlerine göre okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin öğretmen inisiyatifi dahilinde verildiği ve yetersiz bulunduğu ortaya çıkmıştır.
- ✓ Okul Öncesi Eğitim Programında Değerler Eğitimi ile ilgili güçlük çektiğiniz noktalar nelerdir? sorusuyla ilgili bulgulara bakıldığında en sık belirtilen alt tema “öğrenme-öğretme süreci ile ilgili sorunlar”

teması altında yer alan “öğrenci sayılarının fazlalığı” olduğu görülmektedir. Bunu “aile ile ilgili sorunlar” teması altında yer alan “ailenin yeterli bilinçte olmaması” alt teması takip etmiştir. Daha sonra ise, “öğretmen ile ilgili sorunlar” temasının “değerler öğretiminin sadece öğretmene bırakılması” alt teması izlemiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitimde; öğrenci sayılarının fazlalığı, ailelerin yeterli bilinçte olmamaları, değerler öğretiminin sadece öğretmene bırakılması gibi sebeplerden dolayı güçlük çektikleri saptanmıştır.

- ✓ Değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde ailenin rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? sorusuyla ilgili bulgulara bakıldığında en sık belirtilen temanın “ailede değerlerin pekiştirilmesi etkilidir” olduğu görülmektedir. Bunu “ailenin bilinç düzeyi etkilidir” teması izlemiştir. Daha sonra ise, “ailenin öğretmenle işbirliği yapması etkilidir” ve “çocuğun okula değerleri bilip gelmesi etkilidir” teması takip etmiştir. Okul öncesi eğitimde ailede değerlerin pekiştirilmesi, aile katılımına dayalı okul-aile işbirliği, ailelerin bilinç düzeyleri ve çocuğun ailede bir takım değerleri alıp gelmesinin değerlerin öğrencilere kazandırılması sürecinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan değerler eğitiminin uygulamada daha yararlı hale gelmesi amacıyla şu öneriler geliştirilmiştir:

- ✓ Okul öncesi eğitim programı değerler eğitimi boyutunda yeniden düzenlenmeli ve geliştirilmelidir.
- ✓ Öğretmenler için değerler ve değerler eğitimi ile ilgili olarak konu alanı uzmanları ve akademisyenler tarafından seminerler ve hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir.
- ✓ Değerler eğitimi öğrencilere somut yaşantılar, sınıf içi ve sınıf dışı etkinlikler düzenlenerek verilmelidir.
- ✓ Okul öncesi sınıf mevcutları azaltılmalıdır.
- ✓ Ebeveynlere değerler ve değerler eğitimi ile ilgili olarak konu alanı uzmanları ve akademisyenler tarafından seminerler, konferanslar vb. etkinlikler düzenlenmelidir.
- ✓ Ailelerin okul ile işbirliği içerisinde olmaları teşvik edilmelidir.
- ✓ Öğretmen adaylarına hizmet öncesi eğitimde değerler ve değerler eğitimi ile ilgili derslerin verilmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Çeşitli etkinliklerle toplumda farkındalık oluşturularak değerler eğitiminde toplumun daha bilinçli ve sağduyulu olması sağlanmalıdır.
- ✓ Değerler eğitimi programı farklı ekonomik, sosyal ve kültürel çevrelerde uygulanarak; bu uygulamaların sonuçlarından elde edilen bulgularla karşılaştırılmalıdır.

- ✓ Değerler eğitimi ile ilgili akdemiysen, müfettiş ve öğrenci velilerinin görüşlerinin de alınacağı geniş katılımlı araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acat, M. B. ve Aslan, M. (2011). İlköğretim okullarında öğrencilere kazandırılması gereken değerler. **20.Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.**
- Aspin, D. N. (2000). Values, Beliefs and Attitudes in Education: The Nature of Values and their Place and Promotion in Schools. *Education, Culture and Values*, 14, 197-218.
- Balat, G. U. ve Dağal, A. B. (2009). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bulach, C.R. ve Butler J.D. (2002). The occurrence of behaviors associated with sixteen character values. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 41(2), 200-214.
- Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Çelenk, S. (2003). Okul başarısının ön koşulu: Okul aile dayanışması. *İlköğretim-Online dergisi*, 2(2), 28-34.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji nedir*. (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hökekleli, H ve Gündüz, T. (2007). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğitimleri. *Eğitim ve değerler*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kale, N. (2007). Nasıl değerler eğitimi? *Eğitim ve Değerler*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Kızılcelik, S. ve Erjem, Y. (1996). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. İzmir: Saray Yayıncılık.
- Memiş, A. ve Gedik, E. G. (2010). Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri. *Değerler eğitimi dergisi*, 8(20), 123-145.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA:Sage Publication.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Özden, Y. (2002). *Eğitimde dönüşüm eğitimde yeni değerler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Şişman, A. (2007). Açılış konuşmaları. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Titus, D. N. (1994). *Value education in American secondary schools*. www.eric.ed.gov. ERIC Document No: ED 381423.
- Tokdemir, M.A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Trabzon.
- Tozlu, N. ve Topsakal, C. (2007). Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde değerler eğitimi. *Toplum ve Değerler*. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Türk, İ. (2009). *Değerler eğitiminde saygı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tokat.
- Üner, E. (2011). *Okul öncesi eğitim programındaki 36-72 aylık çocuklara farklılıklara saygı eğitimi kazandırmanın öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kayseri.
- Veugelers, W. ve Vedder P. (2003). Values in Teaching. Teachers and Teaching: *Theory and Practice*, 9(4), 377-389.

- Yazar*, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi programının mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
- _____. (2012). Öğretmen Adaylarının Değerler Hakkındaki Görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, Sayı:5, 61-68.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yay.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okulda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(9), 207-223.
- Yiğittir, S. ve Keleş, H. (2011). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Yıl:40, Sayı: 189, 144-154.

* Yazar'ın "Yalar" olan soyadı mahkeme kararıyla "Yazar" olarak değişmiştir.